

NORGES HØYESTERETT

Den 13. februar 2015 avsa Høyesterett dom i

HR-2015-00361-A, (sak nr. 2014/1326), sivil sak, anke over dom,

A (advokat Erik Ottemo – til prøve)

mot

Fiskaa Funksjonær Hytteforening (advokat Robin Aker Jakobsen – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Stabel**: Saken gjelder erstatning for ulovlig hogst av trær på naboeiendom i et hytteområde i X.
- (2) A eier fritidseiendommen gnr. 00 bnr. 000 i X. På eiendommen er det oppført en ny hytte av høy standard. Naboeiendommen – gnr. 00 bnr. 00 – eies av Fiskaa Funksjonær Hytteforening (hytteforeningen). Dette er en forening for funksjonærer ved avdelingen til Elkem-konsernet i Kristiansand. Bygningene på bnr. 24 består av et hovedhus og et anneks. Hytteforeningens eiendom ligger ved fjorden, mens As eiendom ligger på oversiden.
- (3) Den 4. og 5. juni 2012 hugget A ned 14 furutrær på hytteforeningens tomt. I tillegg skar han toppene av fem andre furutrær. Trærne var mellom 7 og 10 meter høye og mellom 40 og 90 år gamle. Formålet var å forbedre sjøutsikten fra As eiendom.
- (4) Hytteforeningen gikk til erstatningssak mot A, som bestred ansvar, da han hevdet han hadde fått samtykke fra foreningen til å hugge trærne. Kristiansand tingrett avsa 20. juni 2013 dom med slik domsslutning:

- "1. **A dømmes til innen 14 dager fra dommens forkynnelse å betale erstatning med kr. 800.000,- – åttehundretusen – til Fiskaa Funksjonær Hytteforening med tillegg av lovens forsinkelsesrente fra forfall og til betaling skjer.**
2. **A dømmes til innen 14 dager fra dommens forkynnelse å betale sakskostnader til Fiskaa Funksjonær Hytteforening med kr. 139.201,25."**

- (5) Tingretten kom til at det ikke forelå noen avtale om hogst mellom partene, og at A måtte ha forstått dette. Det forelå derfor ansvarsgrunnlag. Tingretten mente han minst hadde handlet grovt uaktsomt, og la vekt på dette ved erstatningsutmålingen.
- (6) A anket over bevisbedømmelsen og rettsanvendelsen ved erstatningsutmålingen. For lagmannsretten aksepterte han at det forelå ansvarsgrunnlag, men gjorde gjeldende at han bare hadde utvist simpel uaktsomhet.
- (7) Agder lagmannsrett avsa 26. mai 2014 dom med slik domsslutning:
- "1. **A blir dømd til, innan 2 – to – veker etter at domen er forkynt, å betale skadebot med 600 000 – sekshundretusen – kroner til Fiskaa Funksjonær Hytteforening v/styreleiaren, med tillegg av lovleg forseinkingsrente frå forfall til betaling skjer.**
2. **I sakskostnader for tingretten og lagmannsretten skal A betale 241 301 – tohundreogförtieintusentrehundreogein – kroner til Fiskaa Funksjonær Hytteforening v/styreleiaren innan 2 – to – veker etter at domen er forkynt."**
- (8) Også lagmannsretten kom til at A i det minste hadde opptrådt grovt uaktsomt, og la vekt på dette ved erstatningsutmålingen.
- (9) A har anket lagmannsrettens erstatningsutmåling til Høyesterett.
- (10) A har i korte trekk gjort gjeldende:
- (11) Lagmannsretten har utmålt erstatning på et alt for høyt nivå i forhold til den påførte skade. Eiendommen har ikke sunket i verdi etter hogsten. Redusert bruksnytelse er ikke økonomisk tap i erstatningsrettslig forstand. Det erkjennes at det kan idømmes ansvar for utgifter til skadeoppretting. Slike utgifter må imidlertid være reelle, enten ved at de faktisk allerede er påført eller at det er sannsynlig at de vil bli påført. Det er ikke ført bevis for at dette er tilfelle.
- (12) Tiltaket må stå i rimelig forhold til ulempen, jf. forurensningsloven § 57 bokstav b. Den konkrete erstatningsutmålingen går betydelig ut over dette prinsippet. Det kan ikke legges vekt på skadevolders skyld slik lagmannsretten har gjort. Det var uansett uriktig rettsanvendelse å vurdere forholdet som grovt uaktsomt.
- (13) A har nedlagt slik påstand:
- "1. **A frifinnes mot å betale Fiskaa Funksjonær Hytteforening erstatning fastsatt etter rettens skjønn begrenset oppad til kr. 200 000.**
2. **A tilkjennes erstatning for sakens omkostninger for tingrett, lagmannsrett og Høyesterett."**

- (14) *Fiskaa Funksjonær Hytteforening* har i korte trekk gjort gjeldende:
- (15) Tingretten og lagmannsretten har begge kommet til at A i det minste har vært grovt uaktsom. En riktig vurdering ville være at han handlet forsettlig, og det må Høyesterett legge til grunn. Hogsten skjedde bevisst og med sikte på å øke verdien på egen eiendom. Av preventive grunner må skyldgraden tillegges vekt ved erstatningsutmålingen. Gjeldende erstatningsrett åpner for en slik vurdering, direkte eller etter analogi av forurensningsloven § 57 bokstav b.
- (16) Utgifter til gjenoppretting er gjenstand for erstatning som økonomisk tap. Det kreves ikke at utgiftene faktisk er pådratt. Selv om furutrærne slik de sto ikke kan erstattes, må gjenoppretting skje så langt det er mulig. Utplanting som bare sikrer imot innsyn er ikke tilstrekkelig. Hensynet til rekreasjon og miljøkvalitet tilsier at det tilføres noen høye trær som kan bidra til å gjenopprette skogpreget. Lagmannsretten har tatt riktig rettslig utgangspunkt ved sin vurdering. Den konkrete erstatningsutmålingen er ikke for høy. Dette gjelder selv om Høyesterett skulle komme til at det bare var utvist simpel uaktsomhet eller at det ikke er grunnlag for å legge vekt på skadevolders skyld.
- (17) *Fiskaa Funksjonær Hytteforening* har nedlagt slik påstand:
- "1. Anken forkastes.**
- 2. Fiskaa Funksjonær Hytteforening tilkjennes sakens omkostninger for tingrett, lagmannsrett og Høyesterett."**
- (18) *Jeg er kommet til* at erstatningen må settes noe lavere enn det lagmannsretten kom frem til.
- (19) A har uten tillatelse hugget ned 14 furutrær på hytteforeningens eiendom. Dessuten toppet han fem andre furuer. De nedhuggete trærne var mellom 7 og 10 meter høye og mellom 40 og 90 år gamle. Erstatningskravet er knyttet til de 14 felte trærne. Som jeg kommer tilbake til, vil det i praksis ikke være mulig å tilbakeføre disse i sin opprinnelige form. Spørsmålet er hvordan et slikt tap skal erstattes.
- (20) Jeg nevner først at begge de tidligere instanser har kommet til at A – i det minste – var grovt uaktsom da han la til grunn at han hadde samtykke til å felle trærne. Jeg er enig i dette og viser til lagmannsrettens utførlige begrunnelse. Kjernen er at A, etter en løselig muntlig ordveksling med hyttelederen om mulig kutting av et ubestemt og uidentifisert antall trær, og uten å ha mottatt svar på to e-poster om dette, selv igangsatte hogst av 14 trær, pluss topping av ytterligere fem. Grunnlaget for å tro at han hadde foreningens samtykke var dermed såpass tynt at det ikke kan være tvil om at han handlet grovt uaktsomt.
- (21) Utgangspunktet for erstatningsutmålingen er skadeserstatningsloven § 4-1, der det fremgår at tingsskade og annen formuesskade skal dekke den skadelidtes økonomiske tap.
- (22) Dette forstås slik at skadelidte skal stilles økonomisk som om skaden ikke hadde skjedd. Har eiendommen sunket i verdi på grunn av skaden, vil verditapet danne et utgangspunkt.
- (23) Partene er enige om at hytteforeningens eiendom ikke har fått redusert salgsverdi på grunn av hogsten. Det foreligger derfor ikke noe formuestap i tradisjonell forstand. Skaden ligger i den reduserte bruksnytelsen, med mindre skjerming mot innsyn fra naboeiendommen, og de negative estetiske og opplevelsesmessige konsekvensene av at et helt skogsområde er rasert.

Hytteforeningen ønsker derfor så langt det er mulig å foreta gjenopprettende tiltak som kan bringe noen av disse verdiene tilbake.

- (24) Det er ikke tvilsomt at også utgifter til gjenoppretting av tidligere tilstand i prinsippet omfattes av begrepet "økonomisk tap" i skadeserstatningsloven § 4-1. Jeg nøyer meg med å vise til Rt. 1992 side 1469, Leiebilddommen, og Rt. 2013 side 116, Kulturminnedommen, der det heter i avsnitt 50:

"Fredede kulturminner er rettsbeskyttet etter kulturminneloven. De er rettsgoder av ideell karakter. Den omstendighet at et rettsgode er av ideell karakter, er imidlertid ikke til hinder for at kostnader til å reparere eller beskytte det, kan kreves erstattet. Hvorvidt slike kostnader kan kreves erstattet, beror på en rettspolitisk vurdering basert på allmenne verdioppfatninger i samfunnet. Som eksempler fra rettspraksis på at det er blitt tilkjent erstatning for å kompensere for skader på ideelle interesser, kan nevnes Rt. 1992 side 1469 og Rt. 1996 side 1473."

- (25) Også RG 1979 side 715, Canadagås-dommen, er her av interesse. Samme utgangspunkt er lagt til grunn – nettopp når det gjelder gjenoppretting av ulovlig felte trær – i Nygaard, Skade og ansvar, 6. utgave 2007, side 68 og Lødrup i Lærebok i erstatningsrett, 6. utgave 2009, på side 451.
- (26) A har gjort gjeldende at så lenge ikke foreningen har satt i gang noen tiltak og uten bevis for at det faktisk vil bli gjort, er det for usikkert om det faktisk foreligger et økonomisk tap. Det er imidlertid ikke noe vilkår for å kreve en kostnad erstattet at den faktisk er påløpt. Spørsmålet må eventuelt være om det er sannsynlig at den blir pådratt. Jeg nøyer meg her med å vise til Rt. 2013 side 116 avsnitt 55, og finner at dette må anses oppfylt.
- (27) Jeg går så over til å se på prinsippene for erstatningsutmålingen. Utgangspunktet er at nødvendige og påregnelige utgifter til gjenoppretting skal erstattes. Full gjenoppretting av et tre eller et skogsområde vil i den grad det er praktisk mulig, kunne være svært kostbart. Hvilke tiltak som kan kreves erstattet blir i stor grad et skjønsspørsmål, hvor det også legges vekt på at skadelidte i rimelig utstrekning og etter evne plikter å begrense skaden, jf. skadeserstatningsloven § 5-1 nr. 2. Retten må i det enkelte tilfelle foreta en konkret vurdering av hvilke gjenopprettende tiltak det er rimelig og fornuftig at settes i verk. Dette er partene også enige om.
- (28) Lagmannsretten har, med henvisning til RG 2008 side 283 og senere underrettspraksis, brukt de samme prinsippene som gjelder for ansvar for forurensingsskade i forurensingsloven § 57 bokstav b. Der heter det at ansvaret omfatter "... rimelige tiltak for å hindre, begrense, fjerne eller avbøte forurensningsskade." Det er i forarbeider og juridisk teori lagt til grunn at denne bestemmelsen er i samsvar med alminnelige erstatningsrettslige prinsipper. Disse uttalelsene tar først og fremst sikte på muligheten for erstatning for gjenopprettende tiltak, jf. Nygaard i Skade og ansvar på side 68 som jeg tidligere har redegjort for.
- (29) Et sentralt spørsmål i vår sak er imidlertid om graden av skadevolderens skyld kan få betydning for erstatningens størrelse. Lagmannsretten har, også her med henvisning til RG 2008 side 283, lagt dette til grunn.
- (30) En slik forståelse er ikke i samsvar med vanlige erstatningsrettslige prinsipper. Hovedregelen i erstatningsretten er at når det først foreligger erstatningsgrunnlag, skal det betales full erstatning uavhengig av skyld. Lav skyldgrad kan eventuelt føre til lemping etter § 5-2.

Bestemmelsene i § 3-5 om oppreisning og § 3-6 om erstatning for ærekrenking og krenking av privatlivets fred er spesialbestemmelser der skyldgraden tillegges vekt. Dessuten finnes det en del høyesterettsavgjørelser om utvidelse av rammen for hvilke skadefølger som anses påregnelige eller adekvate som følge av grov uaktsomhet eller forsett. I vår sak er skaden klart nok en adekvat følge av As handlinger. Disse avgjørelsene er derfor ikke av betydning for vår sak, og jeg går ikke nærmere inn på dem.

- (31) Jeg finner det for min del ikke nødvendig å gå nærmere inn på om det følger av forurensningsloven § 57 bokstav b at skyldgrad skal tillegges vekt ved erstatningsutmålingen etter denne loven. Avgjørende for meg er at det i så fall er en spesialbestemmelse på et særegent rettsområde, der særlige hensyn gjør seg gjeldende. Jeg kan ikke se at det i vår sak er grunnlag for å fravike et sentralt erstatningsrettslig hovedprinsipp.
- (32) Hytteforeningen har sterkt fremhevet erstatningens preventive virkning ved ulovlig hogst på fremmed grunn. Dette har størst betydning ved forsettlig eller grovt uaktsom hogst. Utgiftene til gjenopprettende tiltak vil imidlertid kunne komme opp i høye beløp. Dette vil i seg selv kunne virke preventivt og bidra til forståelsen av hvilke verdier som ødelegges ved uhjemlet hogst på annen manns grunn.
- (33) Jeg konkluderer derfor med at det må utmåles erstatning til rimelige gjenopprettningstiltak uavhengig av skyldgrad, men med adgang til lemping etter skadeserstatningsloven § 5-2 der skyldgraden er lav og forholdene for øvrig tilsier det.
- (34) Spørsmålet er så hva som er rimelige tiltak i dette tilfellet. Det dreier seg om 14 velvoksne furutrær. Lagmannsretten har beskrevet skaden slik:

"Så langt lagmannsretten kan dømme om det, basert på synfaringa og bilete av området før hogsten, utgjorde dei 14 furutrea eit ikkje uvesentleg element i landskapsbiletet, og hadde klare miljømessige kvalitetar. Mesteparten av trea stod på arealet mellom bnr. 000 og annekset på bnr. 00. Skogen blei nytta som leikeområde for born, og gangstien ned til annekset går her. Landskapet står fram som langt meir naken og mindre eigna til leik og rekreasjon etter hogsten, og annekset som meir ope for innsyn ovanfrå. Det gjer ikkje skaden mindre at annekset ligg nær sjøen og er eksponert for innsyn frå den kanten. Det må leggjast til at det i røynda er to hytter på bnr. 000, ettersom annekset blir nytta av andre enn dei som er i hovudhuset og i denne samanhengen kan vurderast som ei sjølvstendig eining.

Også innsynsvernet for hovudhuset lét til å ha bli svekt ved hogsten. Etter det ein kunne sjå, måtte iallfall to furuer i skråninga ned mot hovudhuset ha blitt hogge ned, og dei må ha utgjort eit visst vern mot innsyn frå As tomt tidlegare. På dette arealet står også dei trea som fekk toppane skorpe av, og som det er uvisst om vil tole denne handsaminga.

Dei landskapestetiske og miljømessige skadeverknadene av hogsten kan i nokon mon bøtast på ved planting av ny vegetasjon."

- (35) Lagmannsretten tok, som tingretten, utgangspunkt i en takstrappport fra Randesund planteskole ved Morten Bragdø fra 31. august 2012. I rapporten gjøres det rede for at furutrær av samme størrelse som de felte, ikke er mulig å finne. Alternativet vil være løvtrær, som vil koste 60 til 80 000 kroner per stykk, pluss utgifter til transport og planting. Totalbeløpet beregnes til 1 223 000 kroner uten mva., altså omlag halvannen million kroner. I tillegg kommer behovet for årlig ettersyn, iallfall de første årene.
- (36) Et atskillig billigere alternativ bygger på at man nøyer seg med lavere vegetasjon på mellom halvannen og fire meter for å gjenopprette tidligere innsynsvern. Slike mindre trær eller busker

vil til sammen koste 64 000 kroner, medregnet arbeid, vanning og ettersyn 149 400 kroner, til sammen ca. 200 000 kroner inklusiv mva. I sin forklaring for lagmannsretten opplyste Morten Bragdø at det kanskje ville gå ti år før slike trær og busker ville komme opp i to meters høyde, og at man kunne begynne "å ane en skogfølelse" etter 20-25 år.

- (37) Lagmannsretten kom til at det ikke ville være rimelig å gi erstatning basert på full og øyeblikkelig reetablering av vegetasjonen av samme kvalitet, omfang og høyde som før. Dette er jeg enig i. Utplanting av fullvoksne trær er kostbart og krevende, og vil bare unntaksvis kunne kreves dekket fullt ut. Men når omgivelsenes karakter er blitt så dramatisk endret som her, ved at en hel liten skog er rasert, er det ikke urimelig at erstatningen åpner for en raskere gjenoppretting av eiendommens preg og kvaliteter enn det billigste alternativet vil føre til.
- (38) Jeg er derfor enig med lagmannsretten i at erstatningen bør sette hytteforeningen økonomisk i stand til å plante noen større trær ved siden av den mindre vegetasjonen, for å gjenopprette noe av skogfølelsen. Men omfanget av hva som er rimelige tiltak skal, som jeg har redegjort for, ikke utvides fordi A har vært grovt uaktsom. Hytteforeningen må derfor nøye seg med noen færre av de kostbare høye trærne enn det lagmannsretten har lagt til grunn. Ut fra en totalvurdering er jeg kommet til at erstatningen bør settes til 400 000 kroner.
- (39) Ingen av partene har fått medhold i saken fullt ut eller i det vesentlige. Jeg er kommet til at hver av partene bør bære sine egne sakskostnader for Høyesterett. Det samme gjelder for lagmannsretten. For tingretten var ansvarsgrunnlaget bestridt, og hytteforeningen bør tilkjennes kostnader for behandlingen der. Kostnadene for tingretten var 139 201 kroner. Hovedtemaet der var ansvarsgrunnlaget, og retten la til grunn at hoveddelen av kostnadene knyttet seg til dette. Jeg er etter omstendighetene kommet til at hele beløpet bør tilkjennes.
- (40) Jeg stemmer for denne

DOM :

1. A betaler til Fiskaa Funksjonær Hytteforening 400 000 – firehundretusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.
2. I sakskostnader for tingretten betaler A til Fiskaa Funksjonær Hytteforening 139 201 – etthundreogtrettinitusentohundreogen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.
3. Hver av partene bærer sine sakskostnader for lagmannsretten og Høyesterett.

- (41) Dommer **Normann:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (42) Dommer **Arntzen:** Likeså.
- (43) Dommer **Noer:** Likeså.
- (44) Dommer **Tjomsland:** Likeså.

(45) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. A betaler til Fiskaa Funksjonær Hytteforening 400 000 – firehundretusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.
2. I sakskostnader for tingretten betaler A til Fiskaa Funksjonær Hytteforening 139 201 – etthundreogtrettinitusentohundreogen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.
3. Hver av partene bærer sine sakskostnader for lagmannsretten og Høyesterett.

Riktig utskrift bekreftes: